

O'SMIR QIZLARDA NORMOGONADOTROPIK OLIGOMENOREYA VA SEMIZLIK: ERTA ANIQLASH HAMDA XAVF OMILLARI

Isroilova Fazilat Abduraxim qizi

Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti 2-kampus

Yo'nalish: Bolalar va o'smirlar ginekologiyasi.

isroilovafazilatoy30@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0003-2133-3314>

<https://doi.org/10.5281/zenodo.22764460>

Annotatsiya. O'smir qizlarda normogonadotropik oligomenoreya va semizlik o'rtasidagi bog'liqlik reproduktiv salomatlikning muhim masalalaridan biridir. Semizlik, ortiqcha tana vazni va metabolik o'zgarishlar menstrual siklning buzilishiga ta'sir qilishi mumkin. Oligomenoreyani erta aniqlashda menstrual anamnez, tana massasi indeksi, bel aylanasi, gormonal va metabolik ko'rsatkichlarni kompleks baholash muhim ahamiyatga ega. Mazkur tadqiqotda o'smir qizlarda oligomenoreyaning klinik xususiyatlari, semizlik darajasi hamda gormonal-metabolik ko'rsatkichlar bilan bog'liqligi yoritilgan.

Kalit so'zlar: O'smir qizlar; normogonadotropik oligomenoreya, semizlik, menstrual sikl, metabolik o'zgarishlar; reproduktiv tizim.

Kirish

O'smirlik davri qizlar organizmida jinsiy yetilish va reproduktiv tizim shakllanishining muhim bosqichi hisoblanadi. Bu davrda menstrual siklning muntazamligi reproduktiv salomatlikning muhim ko'rsatkichlaridan biridir. Normogonadotropik oligomenoreya menstrual sikl oralig'ining uzayishi va hayz ko'rishning nomuntazamligi bilan namoyon bo'lib, uning rivojlanishida metabolik va antropometrik omillar muhim ahamiyatga ega.

Ayniqsa, ortiqcha tana vazni va semizlik o'smir qizlarda menstrual sikl buzilishlari bilan bog'liq muhim xavf omillaridan biridir. Semizlikda insulin rezistentligi, giperinsulinemiya va yog'to'qimasining endokrin faolligidagi o'zgarishlar reproduktiv tizim faoliyatiga ta'sir qilishi mumkin. Shu sababli o'smir qizlarda normogonadotropik oligomenoreyani erta aniqlash, semizlik darajasini baholash va ular o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganish muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Dolzarbligi

O'smir qizlarda semizlikning ortishi menstrual sikl buzilishlari, jumladan normogonadotropik oligomenoreya rivojlanish xavfini oshirishi mumkin. Ortiqcha tana vazni va metabolik o'zgarishlar reproduktiv tizim faoliyatiga ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli oligomenoreyani erta aniqlash, semizlik darajasi va asosiy xavf omillarini baholash o'smirlarning reproduktiv salomatligini saqlashda muhim ahamiyatga ega.

Asosiy qism

Normogonadotropik oligomenoreya o'smir qizlarda menstrual siklning uzayishi va hayz ko'rishlar orasidagi intervalning ortishi bilan tavsiflanadigan holatlardan biridir. O'smirlik davrida reproduktiv tizimning funksional jihatdan shakllanishi davom etayotganligi sababli menstrual siklning ayrim o'zgarishlari fiziologik bo'lishi mumkin. Biroq hayz ko'rishning uzoq vaqt davomida nomuntazamligi yoki sikllar orasidagi intervalning sezilarli uzayishi klinik jihatdan baholanishi lozim.

Bemorlarni tekshirishda menarxe yoshi, menstrual siklning davomiyligi, hayz ko'rishlar orasidagi interval, qon ketish davomiyligi va siklning muntazamligi aniqlanadi. Shuningdek, tana vazni, bo'y uzunligi va tana tuzilishidagi o'zgarishlar baholanadi. Ayrim holatlarda akne, terining yog'lanishi va klinik giperandrogenizm belgilariga e'tibor qaratiladi. Normogonadotropik holatni baholashda FSH va LH kabi gonadotrop gormonlar bilan bir qatorda boshqa endokrin ko'rsatkichlar ham kompleks tarzda tekshirilishi mumkin. Bunday yondashuv menstrual sikl buzilishining ehtimoliy sabablarini aniqlash va boshqa endokrin holatlarni differensial baholash imkonini beradi.

Semizlik o'smir qizlarda menstrual sikl buzilishlari bilan bog'liq bo'lishi mumkin bo'lgan muhim metabolik omillardan biridir. Ortiqcha yog' to'qimasining to'planishi organizmdagi metabolik jarayonlarga, insulin almashinuviga va reproduktiv tizimning funksional faoliyatiga ta'sir ko'rsatishi mumkin. O'smir qizlarda semizlikni baholashda tana vazni va bo'y uzunligi asosida tana vazni indeksi aniqlanadi hamda yosh va jinsga mos percentil ko'rsatkichlari hisobga olinadi. Bundan tashqari, bel aylanasi kabi antropometrik ko'rsatkichlar abdominal yog' to'planishini baholash uchun muhim hisoblanadi. Markaziy semizlikning kuchayishi insulin rezistentligi va giperinsulinemiya bilan bog'liq metabolik o'zgarishlarni yuzaga keltirishi mumkin.

Ushbu o'zgarishlar tuxumdondarning steroid gormonlar ishlab chiqarish faoliyatiga va gipotalamus-gipofiz-tuxumdon tizimining funksional holatiga ta'sir qilishi ehtimoli mavjud.

Natijada menstrual siklning uzayishi va hayz ko'rishlarning nomuntazamligi kuzatilishi mumkin. Shu sababli oligomenoreyasi mavjud o'smir qizlarda antropometrik ko'rsatkichlarni muntazam baholash va semizlik darajasini aniqlash klinik jihatdan muhimdir.

Normogonadotropik oligomenoreyani baholashda gormonal va metabolik ko'rsatkichlarni kompleks o'rganish muhim ahamiyatga ega. FSH va LH darajasini aniqlash reproduktiv tizim faoliyatini baholashga yordam beradi, bunda natijalar o'smirlik davrining yosh va pubertal bosqichiga mos me'yorlar asosida talqin qilinishi kerak. Estradiol, prolaktin va TSH ko'rsatkichlarini tekshirish esa menstrual sikl buzilishiga olib kelishi mumkin bo'lgan boshqa endokrin omillarni baholash imkonini beradi. Semizlik mavjud bo'lgan o'smir qizlarda och qoringa glyukoza va insulin darajasini aniqlash metabolik holatni baholashda muhimdir. Lipid profili, jumladan umumiy xolesterin, triglitseridlar, HDL va LDL ko'rsatkichlari ham metabolik xavfni aniqlash uchun qo'llanilishi mumkin. Insulin rezistentligi va giperinsulinemiya reproduktiv tizim faoliyatiga ta'sir etuvchi muhim mexanizmlardan biri sifatida qaraladi. Shu sababli menstrual anamnez, antropometrik ko'rsatkichlar, gormonal tekshiruvlar va metabolik parametrlarni birgalikda baholash normogonadotropik oligomenoreyaning semizlik bilan bog'liq xavf omillarini chuqurroq aniqlash imkonini beradi. Mazkur kompleks yondashuv o'smir qizlarda reproduktiv va metabolik buzilishlarni erta aniqlash hamda profilaktik choralarni o'z vaqtida belgilash uchun muhim hisoblanadi.

Xulosa

O'smir qizlarda normogonadotropik oligomenoreya menstrual sikl buzilishlarining muhim shakllaridan biri bo'lib, uning rivojlanishida semizlik va metabolik o'zgarishlar muhim ahamiyat kasb etadi. Ortiqcha tana vazni, ayniqsa abdominal yog' to'planishi, insulin rezistentligi va giperinsulinemiya orqali reproduktiv tizim faoliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Oligomenoreyani erta aniqlashda menstrual anamnez, antropometrik ko'rsatkichlar, gormonal va metabolik parametrlarni kompleks baholash muhimdir. Tana vazni indeksi, bel aylanasi, menstrual sikl davomiyligi, FSH, LH, estradiol, prolaktin, TSH, glyukoza va insulin ko'rsatkichlarini baholash xavf guruhlarini aniqlash imkonini beradi. O'smir qizlarda semizlik va menstrual buzilishlarni o'z vaqtida aniqlash reproduktiv hamda metabolik salomatlikni saqlash uchun muhim profilaktik yo'nalish hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Irgasheva S.U., Shermatova S.E., Kurbanova D.A. Oligomenoreya bo'lgan qizlarda salomatlik holati va immunitetning ayrim ko'rsatkichlari // Доктор ахборотномаси. – 2022. – №2.1 (103). – B. 86–88.
2. Nikitina I.L., Liskina A.S., Kelmanson I.A. Kisspeptin level, metabolic and hormonal characteristics in adolescent girls with obesity and menstrual cycle disorders // Sexologies. – 2025. – Vol. 34, №3. – P. 152–166.
3. Teede H.J., Tay C.T., Laven J.J.E., Dokras A., Moran L.J., Piltonen T.T. et al. Recommendations from the 2023 International Evidence-based Guideline for the Assessment and Management of Polycystic Ovary Syndrome // Journal of Clinical Endocrinology & Metabolism. – 2023. – Vol. 108, №10. – P. 2447–2469.
4. An adolescent menstrual cycle pattern, body mass index, endocrine and ovarian ultrasound characteristics of PCOS and future fertility, cardiovascular-, and metabolic health // Human Reproduction. – 2025. – Vol. 40, №1. – P. 138–147